

**M. B. COLLEGE OF COMMERCE AND SHREE G. M.
N. LALJI ARTS COLLEGE, DEHGAM**

**BASIC PHYSIOLOGICAL PSYCHOLOGY
S.Y. (B.A.) SEM – 3
PAPER NO - 203
UNIT – 1**

DR. T. A. CHANDALIA
ASSISTANT PROFESSOR
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY
ARTS AND COMMERCE COLLEGE DEHGAM

CONTACT – truptichandaliya03@gamil.com

યુનિટ - ૧

શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાનનું સ્વરૂપ અને કાર્યક્ષેત્ર

પ્રસ્તાવના -

- ❖ માનવ વ્યવહારની સમજૂતી મેળવવાનો પ્રયાસ
- ❖ માનવ મનની સમસ્યાઓના ઉકેલ શોધવાના વ્યવસ્થિત પ્રયાસોમાંથી મનોવિજ્ઞાનનો જન્મ થયો છે
- ❖ માનવીનું વર્તન - વર્તન પાછળનું કારણ શોધવા પ્રયાસ
- ❖ માનવીના વ્યવહારનું અધિષ્ઠાન શરીર છે
- ❖ ગીલ્ફોર્ડ - “મનોવ્યાપરો મજ્જાકીય પ્રવૃત્તિઓ છે.
- ❖ શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન માનસિક જીવનના શારીરિક પાયાની ચર્ચા કરે છે
- ❖ મનોવિજ્ઞાનને પ્રાયોગિક પાયા પર મુકવામાં શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાનનો મહત્વનો ફાળો છે

શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાનની વ્યાખ્યા -

“શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન શરીરરચના, શારીરિક વ્યાપારો તથા જૈવિય રાસાયણિક પ્રક્રિયાઓના વર્તન સાથેના સંબંધનો અભ્યાસ કરે છે.”

- મોર્ગન અને કિંગ

“શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન વર્તન અને શારીરિક પ્રક્રિયાઓ વચ્ચેનો અભ્યાસ કરે છે.”

- વેન્ગર જોન્સ અને જોન્સ

“શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન એ મનોવિજ્ઞાન, શરીરવિજ્ઞાન, અને ચેતાવિજ્ઞાન વચ્ચેની સીમારેખા છે.

- જેમ્સ ડ્રેવર

શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાનનું સ્વરૂપ

(૧) શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન જૈવિય, પ્રાકૃતિક અને વાસ્તવિક વિજ્ઞાન છે:

- શારીરિક બાબતો જૈવિય ઘટક દ્વારા નક્કી થાય છે.
- વર્તન અને શરીરનો સંબંધ પ્રાકૃતિક રીતે નક્કી થાય છે.
- વિજ્ઞાનના બે પ્રકાર છે ૧. વાસ્તવિક વિજ્ઞાન, ૨. આદર્શલક્ષી વિજ્ઞાન
- શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન વર્તન અને શરીરના સંબંધની વાસ્તવિક વાતો કરે છે.

(૨) શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન સમષ્ટિવાદી દ્રષ્ટિબિંદુ ધરાવે છે:

- વર્તનની સંપૂર્ણ સમજૂતી મેળવવા માટે શારીરિક ક્રિયાઓનું અને શરીરરચનાનું જ્ઞાન.
- શરીર રચનાં/બંધારણ - વર્તન પર થતી અસર .
- EX. ચાલવાની ક્રિયા- પગના સ્નાયુઓ ઉપરાંત આવેગ, પ્રેરણા, પૂર્વ-અનુભવ વગેરે પરિવર્ત્યોની અસર.
- દરેક બાબતોને સાંકળીને વર્તનની સમજૂતી આપવામાં રસ.

(3) શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન શુદ્ધ સૈધ્ધાંતિક વિજ્ઞાન છે:

- “જ્ઞાન ખાતર જ્ઞાન અને વ્યવહારિક ઉપયોગ ખાતર જ્ઞાન” સંદર્ભમાં વિજ્ઞાનના બે પ્રકાર છે.
  - (૧) સૈધ્ધાંતિક વિજ્ઞાન
  - (૨) વ્યાવહારિક વિજ્ઞાન
- સ્થાપિત સિદ્ધાંતોને વ્યવહારમાં ઉપયોગ કરે તો કોઈ વાંધો નહિ.

(૪) શરીરલક્ષી મનોવિજ્ઞાન અનેક વિજ્ઞાનોનું મિલનસ્થાન છે:

- અનેક વિજ્ઞાનોનાં જ્ઞાન અને પદ્ધતિનો ઉપયોગ
- EX. આંખ
  - (અ) સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન - દ્રષ્ટિ પ્રત્યક્ષીકરણ
  - (બ) શરીર વિજ્ઞાન - પ્રત્યક્ષીકરણ અને આંખની ક્રિયા
  - (ક) શરીરરચનાશાસ્ત્ર - દ્રષ્ટિ પ્રત્યક્ષીકરણનાં મગજના કેન્દ્રો
- મોર્ગન - ભાગ્યેજ કોઈ વિષય આટલા બધા વિજ્ઞાનોના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરતા હશે.